

Veileder for forebygging og oppfølging av alvorlig skolefravær

For alle ansatte i
Meløyskolen

Forord

Alvorlig skolefravær har økt i omfang. Dette gjelder også i Meløy kommune. Erfaring viser at det er svært vanskelig å få barn som har vært lenge borte fra skolen tilbake igjen. Det er krevende for alle parter når man ikke lykkes. Tydelige retningslinjer, rutiner og handlingsplaner for arbeidet med fravær er nødvendig. Vi har også erfart at bestemte holdninger er avgjørende for å lykkes i arbeidet med alvorlig skolefravær.

Meløy kommune har derfor laget en veileder for ansatte i skolen, både for å forebygge og møte denne utfordringen. Veilederen er laget av en tverrfaglig arbeidsgruppe med utgangspunkt i en veileder fra Nittedal kommune, som hadde god erfaring med et tverrfaglig og tiltaksorientert samarbeid om dette.

Vi ønsker at denne veilederen skal være til hjelp for oss i Meløy kommune til å løfte sammen når elever ikke kommer på skolen. Målet er at riktige tiltak blir satt i verk tidlig slik at vi ikke får elever med et alvorlig høyt skolefravær.

Veilederen er utarbeidet og skrevet 2015 av arbeidsgruppen, bestående av rektor, helsesøster, barnevern, PPT, forebyggende team og BUP. Veilederen ble vedtatt i kommunestyremøte 17.12.2015 og iverksatt fra 2016.

Rektor er ansvarlig for at veilederen implementeres på egen skole.

Ved bruk av hele eller deler av denne veilederen, bes det om korrekt kildehenvisning. Veilederen er et levende dokument og revideres jevnlig.

Arbeidsgruppa i Meløy kommune 2015

Revidert oktober 2019

Innhold

Introduksjon	4
1. Alvorlig skolefravær: teori	5
1.1 Begrepsavklaring – alvorlig skolefravær	5
1.2 Årsaker til langvarig skolefravær	5
1.3 Langvarig skolefravær i et helhetlig perspektiv	8
1.4 Hvem utvikler alvorlig skolefravær?	10
1.5 Tidlige tegn på langvarig skolefravær	12
1.6 Holdninger	12
2. Forebygging	14
2.1 Fraværsrutiner	15
2.2 Oppfølging av alvorlig fravær	15
2.3 Overgang: barnehage - barneskole - ungdomsskole	16
2.4 Skole-hjem-samarbeid	16
2.5 Elevens læringsmiljø	16
3. Når eleven har alvorlig skolefravær – hva gjør vi?	17
3.1 Kontakte foresatte	18
3.2 Når skal bekymringsmelding sendes til barnevernet?.....	18
3.3 Når skal man kontakte politiet?.....	18
3.4 Tre kartleggingsmetoder	19
3.5 Tiltak og aktivitetsplan.....	22
3.6 Hjemmeundervisning og hjemmebesøk.....	22
3.7 Veien videre.....	22
3.8 Tiltaksbank – forslag og ideer.....	23
4. Ansvarsområder og relevant lovverk	25

Hva kan lærere gjøre for å hjelpe deg med skolefravær?

“Sette seg inn i min situasjon”

-elev, 8.trinn

Introduksjon

Veilederen gir deg som lærer kunnskap om noen årsaker til alvorlig skolefravær. Du får også praktisk hjelp til hva du som lærer kan gjøre for å få eleven tilbake til skolen.

Denne veilederen er bygget på sentral teori og forskning på langvarig alvorlig skolefravær, samt aktuelle lover og forskrifter. I tillegg bygger veilederen på erfaringer vi har med denne problematikken i Meløy kommune. Denne erfaringen kommer fra samarbeid med elever, foresatte, skolene, skolehelsetjenesten, spesialisthelsetjenesten, forebyggende enhet og barneverntjenesten.

Fullført skolegang gir elevene de beste forutsetninger med tanke på deres psykiske helse, deres hverdagsliv, sosiale fungering og framtidsutsikter. Alvorlig skolefravær berører både den enkelte elev, familien, skolen, hjelpeapparatet og kommunen.

Et høyt skolefravær gir flere negative følger som for eksempel isolasjon, lav selvfølelse, faglige hull og familiære problemer. Med et høyt skolefravær er veien til frafall i videregående skole kort. Faller man ut av skolen er det vanskelig å komme inn på arbeidsmarkedet. Med så alvorlige konsekvenser er det i alles interesse å forebygge og forhindre skolefravær, og da blir samarbeid mellom de berørte instanser avgjørende. Når et barn ikke kommer seg til, eller ikke klarer å være på skolen, er dette et felles problem som krever at alle bidrar til en løsning. Veilederen gir klare retningslinjer og råd til hvordan et slikt samarbeid kan og bør foregå.

Veilederen består av fire deler:

Del 1: Alvorlig skolefravær: teori gir en bred introduksjon til alvorlig skolefravær.

Del 2: Forebygging handler om hvordan alvorlig skolefravær kan forebygges.

Del 3: Når eleven har alvorlig skolefravær - hva gjør vi? Beskriver hvordan skolen skal handle når fravær er bekymringsfullt.

Del 4: Ansvarsområder og relevante lovverk er en juridisk del som tar for seg de lover og regler som er aktuelle i forbindelse med skolefravær.

1.0 Alvorlig skolefravær: teori

Denne delen vil gi bakgrunnsinformasjon om langvarig alvorlig skolefravær. Etter en begrepsavklaring vil forskjellene mellom dokumentert og udokumentert fravær beskrives. Deretter vil sentrale teoretiske perspektiv presenteres sammen med årsaker til skolefravær, samt risiko- og beskyttelsesfaktorer.

1.1 Begrepsavklaring – alvorlig skolefravær

I norsk litteratur og forskning er begrepene skulk, skolenekting, skolefobi, skolevegring og skolevegringsatferd de mest vanlige betegnelse for elever som har høyt fravær fra skolen. Den mest markante forskjellen på disse betegnelse finner vi mellom de som skulker skolen og de som ikke klarer å gå på skolen på grunn av vegring og angst. Disse betegnelse har imidlertid til felles at ansvaret for fraværet lett plasseres hos eleven selv. Årsaken til at en elev er fraværende fra skolen er sjelden *kun* skulk eller vegring, og vi ønsker å legge vekt på at ansvaret også ligger utenfor eleven selv. Derfor vil samlebetegnelsen **alvorlig skolefravær** bli brukt. Alvorlig skolefravær er skolefravær som krever tiltak.

I Meløy kommune anses skolefravær som alvorlig i følgende tilfeller:

- Eleven har udokumentert fravær en skoletime.
- Eleven har mer enn 3 dager fravær på en måned.
- Når eleven har mer enn 12 dager fravær i halvåret.
- Når eleven har vært for sen på skolen 3 ganger på en måned.
- Når eleven forlater skolen uten avtale i løpet av dagen.

Ved dette fraværet plikter skolen å kontakte heimen. Hensikten er å informere om fraværet og undersøke om det er årsaker til fraværet som det kan gjøres noe med.

Der alvorlig skolefravær *ikke* blir tatt tak i tidlig, vil eleven raskt kunne utvikle et mye høyere fravær som vedvarer over tid. Det er ikke en tydelig grense for når alvorlig skolefravær utvikles til langvarig alvorlig skolefravær, men som regel vil dette karakteriseres ved at skolefraværet er vedvarende over tid.

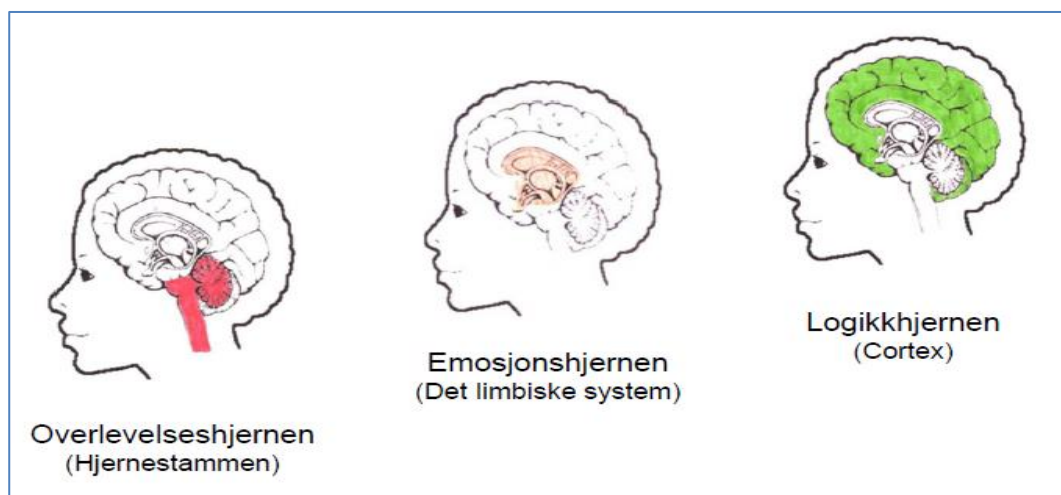
1.2 Årsaker til langvarig skolefravær

Det kan være flere årsaker til at enkelte elever utvikler langvarig skolefravær og problematikken er som regel sammensatt (Ingul, 2005). Vi vet at årsakene til langvarig skolefravær er både *individuelle* og *relasjonelle*, og ofte kan de ikke skilles tydelig fra hverandre. Når en elev ikke ønsker eller greier å være på skolen, er dette et symptom på at noe er vanskelig.

Både frykt, redsel og angst er normale reaksjoner hos barn og unge, men i noen tilfeller utvikler redselen seg slik at dette skaper problemer for barnets eller ungdommens hverdag. Det kan også være angst for andre situasjoner eller hendelser som gjør at barn og unge uteblir fra skolen. For eksempel kan yngre barn som opplever separasjonsangst fra foresatte utvikle langvarig skolefravær som en konsekvens av dette. På samme måte vil barn og unge med sosial angst eller generalisert angst også kunne utvikle langvarig skolefravær.

Andre individuelle årsaker til at barn og unge kan oppleve det som vanskelig å være tilstede på skolen er depresjon eller spiseforstyrrelser. Fagvansker kan være både en medvirkende årsak til, og et resultat av, langvarig skolefravær. Mer relasjonelle årsaker til at elever utvikler langvarig skolefravær kan f.eks. være alvorlige atferdsproblemer, mobbing, samspillsvansker innad i familien og vanskelige familieforhold.

1.2.1 Angstens fysiologi og miljøets betydning

Kilde: Dag Ø. Nordanger 2012, *Komplekse traumer hos barn*.

Angsten har med vår biologi å gjøre. Hjernen kan i denne sammenheng deles i tre for å forklare hvordan vi fungerer. En «overlevelsessjerne» som får oss til å skvette, setter i gang adrenalinproduksjonen og aktiverer det autonome nervesystemet når vi er i fare. Puls og åndedrett øker for å sette kroppen i alarmberedskap. Andre tegn er problemer med å puste, kvalme, svette, svimmelhet og skjelving. Det handler om å kunne flykte eller kjempe. Er disse veiene stengt, vil vi kanskje koble helt ut, miste all energi og legge oss ned som døde. Blir vi i denne tilstanden for lenge, kan vi få fysiske plager. Hos engstelige barn kan vi si at denne alarmen er altfor sensitiv og aktiverer kroppen for intenst og for raskt. Vi kan si at de har et lite «toleransevindu». Dette kan heldigvis utvides gjennom trygghet, omsorg og forutsigbare voksne som de har en god relasjon til. Da vil de kunne tåle mer og få hjelp til å roe seg ned.

Motsatt kan vi voksne forsterke fortvilelsen hos barnet dersom vi formidler vår usikkerhet, bekymringer og engstelse for framtida. Redde og fortvilte foreldre kan også framstå som sinte på skolen, lærere eller andre elever som de mener bidrar til den vanskelige situasjonen. Dette gjør ikke barnet tryggere og gjør det vanskelig å finne en løsning. Det er derfor svært viktig at de voksne samarbeider godt og har tillit til hverandre. Denne veilederen legger stor vekt på den gode dialogen mellom skole og hjem som tiltak ved alvorlig skolefravær. Det gode klimaet smitter over på barnet, mens høyt konfliktnivå gjerne forsterker barnets angst og usikkerhet.

Så har vi en «følelsseshjerne» med en kjertel; Amygdala, som påvirkes av våre positive og negative tanker. Fra kognitiv terapi har vi fått psykologisk førstehjelp hvor en snakker om røde og grønne tanker. De røde er lite hjelpsomme og kommer gjerne automatisk når du kjenner deg engstelig. De forteller deg at dette greier du ikke, det går sikkert galt, ingen bryr seg, alle er ute etter deg, verden er urettferdig og katastrofen er nær. Da kan det være lurt å tenke på noe annet. Jeg vet hva som skal skje, jeg er forberedt, noen venter på meg, det er bruk for meg og jeg er OK selv om

jeg er litt usikker. Alle har noe de ikke får til, men barn som ikke går på skolen opplever dette som et stort nederlag og får lett et dårlig selvbilde. Da kan det være godt å være med å lage en god plan for å mestre vanskelige følelser og få hjelp til å stå i utfordrende situasjoner. I Meløy har helsesøstertjenesten og mange skoler tatt i bruk psykologisk førstehjelpsskrin (Gyldendal 2011).

Vi bruker den «logiske hjernen» til å kontrollere følelsene. Gjennom språket omsetter vi ordets makt til tankens kraft. Derfor blir de gode samtalene viktige for å skape holdninger som hjelper barnet tilbake til skolen.

1.2.2 Lærers kompetanse

Lærere kan gjerne si at de mangler kompetanse i møte med elever med emosjonelle vansker. De glemmer da at det mest helsefremmende arbeidet vi kan gjøre, er å hjelpe disse barna til å fungere i ordinært skolearbeid. Ved å si «Jeg ser at du ikke har det bra, men nå kan jeg hjelpe deg slik at du får gjort noe i denne timen!» signaliserer læreren empati, omsorg og tro på elevens egne ressurser. Det å få gjort litt skolearbeid vil være til god hjelp for den psykiske helsen. De lite hjelpsomme tankene hos eleven blir erstattet med oppgaveløsning og følelsen av mestring.

Den «logiske» hjernen blir aktivert i mye av læringsarbeidet i skolen. Det er også denne som skal hjelpe oss til å tåle følelsen av ubehag og følge våre gode intensjoner om å være til stede. I tillegg har vi sett at lærers arbeid med klassemiljøet kan være avgjørende i forhold til alvorlig skolefravær. En trenger ikke være terapeut for å arbeide med de tre grunnleggende pilarene i møte med barn som strever:

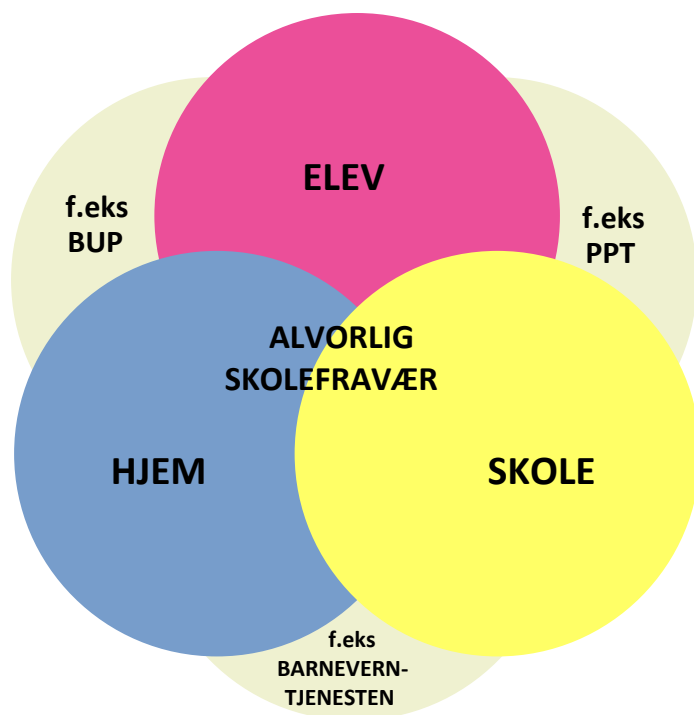
1. Trygghet
2. Relasjon
3. Følelsesregulering

Noen ganger vil vi også oppleve at det er vanskelig å identifisere konkrete årsaker. Ofte har problemene utviklet seg over tid, og det som var utløsende i utgangspunktet, er kanskje ikke så aktuelt lenger. Det kan da være nyttig å se på hva som opprettholder og påvirker skolefravær, uavhengig av årsak.

Her følger eksempler på vansker på mange nivåer:

- **Individ:** nevrobiologisk sårbarhet, traumer, psykiske eller fysiske lidelser, rusproblematikk, lærevansker, m.m.
- **Familie:** konflikter i familien, manglende struktur, sykdom, dysfunksjonell kommunikasjon, endringer i familiesituasjon, vold eller rusmisbruk, m.m.
- **Sosialt:** problemer i forhold til venner/mangel på venner, mangel på tilhørighet, mobbing, m.m.
- **Skole:** hyppig lærerbytte, høyt lærerfravær, manglende struktur og forutsigbarhet, dårlig klassemiljø, ikke tilpasset opplæring, m.m.
- **I lokalmiljøet:** subkulturelle trender og holdninger til skole, nærmiljø med lite rom for å være annerledes, m.m.
- **Samfunnsmessige og kulturelle forhold:** sterkt fokus på prestasjon, «generasjon prestasjon», m.m.

Tradisjonelt har det vært sterkt fokus på de individuelle faktorene. For å forstå årsakene til skolefraværet, og gi god hjelp, må vi imidlertid ha med hele bildet, og utvide perspektivet (se figur 1). Ofte inngår de ulike årsakene til langvarig skolefravær i et komplekst samspill hvor de også påvirker hverandre. Individuelle og relasjonelle årsaker til langvarig skolefravær kan sånn sett ikke skilles fra hverandre, men må ses på som en helhet. Dette helhetlige perspektivet beskrives videre i del 1.3 og 1.4.

Figur 1: Et helhetlig perspektiv på langvarig skolefravær. Problemets kjerne, alvorlig skolefravær, er plassert i midten av blomsten, årsakene er ofte sammensatt av alle kronbladene. I kronbladene rundt kjernen ligger også løsningen, nemlig et samarbeid mellom eleven, foresatte og skole - med støtte fra hjelpeapparatet rundt.

1.3 Langvarig skolefravær i et helhetlig perspektiv

Denne veilederen ser på langvarig skolefravær fra et helhetlig perspektiv. Det vil si at langvarig skolefravær aldri kan isoleres til et enkeltstående problem for den enkelte elev, men må ses i sammenheng med elevens relasjoner og omverden (se figur 1).

Som beskrevet i del 1.2, viser figuren over at alvorlig skolefravær er et resultat av at den enkelte elev kan ha individuelle vansker, samtidig som omstendigheter både hjemme, i nettverket, på skolen o.s.v, vil kunne være med på å utløse og opprettholde problematikken. Det er viktig å anerkjenne elevens individuelle vansker, og samtidig være oppmerksom på at partene rundt eleven både kan beskytte mot eller vedlikeholde problemet.

For å lykkes med å hjelpe eleven tilbake til skolehverdagen er det avgjørende at **tiltak** blir satt i gang for alle tre kronblader i figuren: for eleven, for hjemmet og for skolen. Det kan være nødvendig å få hjelp fra andre instanser for å få til dette. *For eksempel* vil barneverntjenesten ofte være til stor hjelp i hjemmet, BUP vil være viktig i noen tilfeller for å sikre ivaretagelse av eleven, og PPT kan være en viktig støttespiller for skolen. Det er viktig at alle parter – elev, foresatte, skole og hjelpeapparatet, bidrar til en løsning ved å ta sin del av ansvaret. Alvorlig skolefravær er som regel et *symptom* på ett eller flere underliggende problemer eller vansker tilstede hos eleven og/eller i deres nettverk. Samtidig som det settes inn tiltak knyttet

til den underliggende problematikken (f.eks. individuell behandling eller veiledning) er det avgjørende å ta tak i skolefraværet tidlig. Å hjelpe eleven tilbake på skolen vil virke behandlende i seg selv, og vil også kunne bidra til å avdekke underliggende problematikk.

1.3.1 Skolefraværets funksjon

Et helhetlig perspektiv tilsier at det kan være medvirkende årsaker til problematikken også i elevens utvidede nettverk. For lettere å kunne forstå årsakene til alvorlig skolefravær er det viktig å se på hva slags *funksjon* fraværet kan ha for den enkelte elev. Med andre ord: Hva det er som bidrar til å opprettholde problemet/motiverer eleven til å fortsette å være fraværende fra skolen over tid? Kearney og Silverman (1996) har delt opp funksjonen til langvarig skolefravær i fire undergrupper (se tabell 1) basert på barn og unges motivasjon for å unngå negative opplevelser og oppnå positive opplevelser.

Tabell 1: Funksjonen til langvarig skolefravær - fire undergrupper

FIRE UNDERGRUPPER	
Unngå negative opplevelser	1. Unngår stimuli som vekker negativ affekt eller emosjonelt ubehag. Her vil opplevelsen av ikke å ville gå på skolen ofte være knyttet til generelt ubehag i skolesituasjonen. Dersom eleven unngår skolen (og dermed også unngår den negative opplevelsen) opprettholdes og forsterkes atferden. I noen tilfeller kan ubehaget være knyttet til bestemte situasjoner som eleven vil forsøke å unngå, f.eks. skolegården, en bestemt voksen, gymsalen, o.l.
	2. Unngår ubehagelige sosiale situasjoner eller evalueringssituasjoner. Her vil eleven vegre seg for å gå på skolen for å unngå situasjoner der han/hun må eksponere seg sosialt, eller bli evaluert. Dette omtales ofte som prestasjonsangst. Dette kan gjelde f.eks. å snakke høyt i klassen, snakke med andre medelever, ha prøver, o.l.
Oppnå positive opplevelser	3. Oppnår oppmerksomhet fra foresatte eller viktige andre. I dette tilfellet blir eleven hjemme fra skolen for å oppnå oppmerksomhet fra foresatte. Den positive konsekvensen eleven opplever når han/ hun blir hjemme vil opprettholde og forsterke elevens vegring for å gå på skolen.
	4. Oppnår goder utenfor skolen. Her blir eleven hjemme for å oppnå noe positivt. Det kan dreie seg om for eksempel å se på TV, spille dataspill, være med venner, shopping, rus o.l. Den positive konsekvensen av å bli hjemme vil også her opprettholde og forsterke elevens vegring for å gå på skolen.
Oversikt basert på Kearney (2001)	

1.3.2 Den onde sirkelen

Kearney og Silvermans (1996) beskrivelse av skolefraværets funksjon (tabell 1) viser at det ofte er opprettholdende og forsterkende faktorer som bidrar til et langvarig skolefravær. I tillegg er fraværet en viktig opprettholdende faktor i seg selv.

Det å være borte fra skolen over tid gjør at eleven blir sosialt isolert og mister tilhørighet til jevnaldrende. Eleven blir ofte hengende etter med skolearbeidet og får ikke avkreftet eventuelle negative tanker om det å være på skolen. Dette gjør at det blir vanskeligere og vanskeligere å komme tilbake på skolen. For hver dag som går øker mengden risikofaktorer som gjør det vanskeligere å komme tilbake på skolen (Ingul, 2016), med andre ord: **Hver dag teller!**

Figuren viser samspillet mellom utløsende og opprettholdende faktorer og hvordan dette skaper en ond sirkel. Illustrasjonen av den onde sirkelen tydeliggjør viktigheten av å få eleven tilbake på skolen.

1.4 Hvem utvikler langvarig skolefravær?

På bakgrunn av en helhetlig problemforståelse blir det tydelig at ulike risiko- og beskyttelsesfaktorer medvirker til utvikling av langvarig skolefravær.

Barns psykologiske utvikling skjer i stor grad gjennom gjensidig påvirkning og samspill mellom barnet og omgivelsene. Det er faktorer ved både barnet og omgivelsene som kan bidra til eller beskytte mot utvikling av langvarig skolefravær (se tabell 2). Varierende og sammensatte årsaker til at elever utvikler alvorlig skolefravær gjør det vanskelig å finne enkeltstående risikofaktorer. Alvorlig skolefravær oppstår uavhengig av økonomisk bakgrunn, kjønn og rase. Barn og ungdom med langvarig skolefravær er også jevnt fordelt over hele det evnemessige spekteret. Lærevansker utløser ikke nødvendigvis alvorlig skolefravær, men barn som er mye borte fra skolen får oftest store faglige hull og vansker med å følge den faglige progresjonen.

Langvarig skolefravær kan oppstå i hele skoleforløpet, men har **økt risiko** ved skolestart og i overgangen til ungdomsskolen, ved flytting og skolebytte, eller etter lengre ferier og sykefravær.

Tabell 2: Risiko og beskyttelsesfaktorer

Elev	
<i>Risikofaktorer:</i>	<i>Beskyttende faktorer:</i>
○ Eleven har en psykisk sårbarhet ○ Eleven har en innagerende adferd ○ Eleven har prestasjonsangst ○ Eleven har bekymringer for andre ting enn skole ○ Eleven har lærevansker ○ Eleven har lav sosial kompetanse	○ Eleven har et positivt selvilde. ○ Eleven har gode sosiale relasjoner på skolen – minst én god venn. ○ Eleven mestrer det skolefaglige. ○ Eleven opplever at læreren bryr seg og liker ham/henne. ○ Eleven har fritidsinteresser/ aktiviteter.
Familie	
<i>Risikofaktorer:</i>	<i>Beskyttende faktorer:</i>
○ Psykiske lidelser hos foresatte ○ Samspillsvansker i familien ○ Endrede familiesituasjoner ○ Manglende grensesetting ○ Foresatte med egne negative erfaringer knyttet til skolen ○ Hjemmeværende voksne ○ Rus og vold i familien.	○ God psykisk helse hos foresatte ○ Godt samarbeid mellom foresatte og skole ○ Familiens støtte i sosiale nettverk ○ Tydelig grensesetting ○ Foresatte i arbeid
Skole	
<i>Risikofaktorer:</i>	<i>Beskyttende faktorer:</i>
○ Mangelfulle rutiner for registrering og håndtering av fravær ○ Uhensiktsmessig håndtering av og holdninger til fravær ○ Dårlig klasse- og læringsmiljø ○ Mobbing ○ Lite kontinuitet i opplæringen – høyt lærerfravær ○ Lav kompetanse om barns psykiske vansker	○ Gode fravær rutiner ○ God klasseledelse ○ Velfungerende, tilpasset opplæring ○ Forutsigbar skoledag ○ God relasjon mellom lærer og elev ○ Godt samarbeid mellom foresatte og skole ○ God informasjonsflyt ved overganger ○ Gode rutiner og handlingsplaner for å gripe inn ved høyt fravær ○ Tidlig involvering av andre instanser

1.5 Tidlige tegn på langvarig skolefravær

For å kunne være oppmerksom på elever som står i fare for å utvikle langvarig skolefravær, er det viktig å vite hva som kan være tidlige tegn. Det å kjenne til risikofaktorer (se tabell 2) og årsaksforklaringer (se 1.2 og 1.3) gir et godt grunnlag for å kunne kjenne igjen de elevene som er særlig utsatt. I tillegg vil det være til hjelp å gjøre seg kjent med mulige tegn på begynnende langvarig skolefravær, oppsummert i tabell 3.

Kjennskap til mulige tidlige tegn, så vel som årsaker og risikofaktorer, gir et godt grunnlag for å møte og forstå langvarig skolefravær. I tillegg til å følge rutinene for oppfølging av alvorlig skolefravær er det viktig for å kunne sette i gang tiltak tidlig. I arbeid med denne sammensatte problemstillingen, er det i tillegg avgjørende hvilke holdninger den enkelte voksenpersonen som forholder seg til elevene har (se 1.6).

Tabell 3: Tidlige tegn på langvarig skolefravær

Tegn hos eleven:
• Er ekstremt innadventd eller sjenert • Er svært utrygg ved skolestart/etter skolebytte, og ordinære tiltak for å trygge eleven hjelper ikke • Snakker aldri høyt i klassen • Snakker ikke med voksne/medelever eller kun med utvalgte voksne/medelever • Er ofte alene i friminuttet • Er avhengig av at en bestemt voksen/medelev er tilstede i friminuttet • Har ofte fysiske plager, for eksempel vondt i magen eller hodet • Gir nonverbalt eller verbalt uttrykk for nedstemthet eller redsel generelt eller tilknyttet spesifikke situasjoner på skolen • Trekker seg tilbake fra sosiale situasjoner og/eller skolerelaterte aktiviteter • Viser utagerende atferd, for eksempel sinne, i situasjoner hvor det stilles krav i skolehverdagen • Viser motstand mot å delta eller forsøker å unngå enkelte fag, situasjoner eller aktiviteter på skolen • Kontakter foresatte i skoletiden eller ønsker å gå hjem i løpet av skoledagen
Bekymring fra foresatte:
• Tar kontakt med skolen fordi eleven gir uttrykk for ikke å ville gå på skolen • Blir værende lenge i leveringssituasjonen eller vil være med inn i klasserommet utover det som er ordinære rutiner • Kontakter eleven i skoletiden gjentatte ganger for å sjekke at eleven har det bra

1.6 Holdninger

En felles problemforståelse er et nødvendig grunnlag for å lykkes i å forebygge og snu langvarig skolefravær. Det er også av stor betydning at både eleven, skolen, familien og hjelpeapparatet er bevisst sine holdninger til problematikken. Vi vet at felles holdninger er avgjørende for å lykkes. Det er et vanskelig arbeid å etablere nye holdninger, men ved å være bevisst egne

holdninger og tanker, vil man kunne spre gode holdninger videre til kollegaer, foresatte og elever. Nedenfor beskrives noen holdninger som må etableres for å lykkes med å få eleven tilbake på skolen.

1.6.1 Eleven skal på skolen!

Et helhetlig perspektiv fremhever at årsaken til et alvorlig skolefravær er sammensatt (se figur 1). I arbeidet med problematikken er det avgjørende at de involverte parter deler en felles forståelse av at det viktigste for eleven er å komme på skolen. Alvorlig skolefravær er en belastning som kan virke uoverkommelig for både elev, foresatte, kontaktlærere, skoleledelse og andre involverte. Det kan være utfordrende å holde på holdningen om at det beste for barnet er raskest mulig å komme seg tilbake på skolen. Samtidig har vi forskningsbasert kunnskap om at dette er den viktigste faktoren for å lykkes med å hjelpe eleven å «ta hverdagen tilbake». **Det er viktig å presisere at dette gjelder uavhengig av om det foreligger sterke individuelle faktorer, som f.eks. angst eller depresjon, som del av problematikken.**

1.6.2 Felles problem - felles løsning

En felles forståelse av at problemet eies av både eleven, skolen, familien og hjelpeapparatet er avgjørende (se del 1.3). Alle parter må ta ansvar og bidra til at eleven kommer seg tilbake på skolen. Med mange involverte parter og en sammensatt problematikk kan ansvarsdiffusjon oppstå. Ansvarsdiffusjon beskriver hvordan hver part går ut fra at andre tar ansvaret. Dermed tar ingen ansvar. Dette kan føre til at problematikken fastlåses ytterligere. Ved at alle involverte parter inntar en holdning om at alvorlig skolefravær er et felles problem som alle tar ansvar for å løse, kan vi forhindre ansvarsdiffusjon.

1.6.3 Tillit

- *Lærer: «Hva er galt i den familien når de ikke sørger for å få eleven på skolen?»*
- *Foreldre: «Hva er det som er galt med skolen/læreren når ungen min ikke vil gå på skolen?»*

Tillit mellom de involverte partene er et viktig signal til eleven om at alle ønsker å hjelpe. Dette skjer i et samarbeid mellom eleven, skolen, foresatte og hjelpeapparatet. Som foresatte til et barn med langvarig alvorlig skolefravær, kan det i enkelte situasjoner være vanskelig å ha tillit til skolen når eleven viser så stor motvilje mot å dra dit. Da er det viktig å ha åpen dialog med skolen om dette, slik at det ikke blir til hinder for elevens tilbakeføring til skolen. Skolen må vise seg tilliten verdig ved å gjennomføre de avtaler om oppfølging som inngås. Dette gjelder for øvrig samtlige involverte. For eksempel må foreldre, elev og andre hjelpeinstanser gjennomføre avtaler som gjøres for å skape gjensidig tillit.

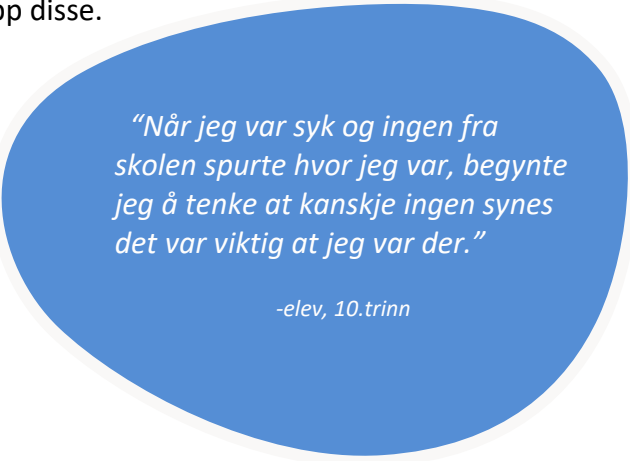
1.6.4 Eleven skal høres

Når en elev har et alvorlig skolefravær er det avgjørende at alle de berørte parter bidrar til å finne løsninger. Barn har ofte gode forslag og innspill til hvordan fastlåste situasjoner kan løses. Barn har rett til å bli hørt når deres skolesituasjon skal diskuteres og det er viktig at man forsikrer seg om at elevens stemme er hørt. Når det er sagt, vil denne typen problemstillinger kreve voksenmedvirkning og myndighet. Det kan være vanskelig for eleven å se konsekvensene av valg som tas, og dermed kan ansvaret for gode beslutninger ikke overlates til eleven alene.

2.0. FOREBYGGING

Skolen må ha gode fraværsrutiner slik at økende fravær raskt blir oppdaget. Jo tidligere skole og foreldre blir oppmerksomme på problemet, jo lettere er det å snu utviklingen.

Det er rektors ansvar å påse at skolen har rutiner på plass, og det er den enkelte lærers ansvar å følge opp disse.

“Når jeg var syk og ingen fra skolen spurte hvor jeg var, begynte jeg å tenke at kanskje ingen synes det var viktig at jeg var der.”

-elev, 10.trinn

2.1 Gjeldende fraværsrutiner i Meløyskolen

Alle skoler i Meløy kommune skal føre daglig oversikt over elevers skolefravær i Visma.

Kontaktlærere skal om morgenen før første time føre inn meldinger om fravær.

Dersom en elev ikke møter til undervisning uten at skolen har fått melding om fravær, føres dette som udokumentert fravær. Da sendes automatisk en SMS til foresatte om at det er registrert udokumentert fravær på eleven. De fleste foreldre vil da ta kontakt med skolen og avklare fraværet. Dersom foreldre ikke tar kontakt, skal skolen ringe foreldrene.

Alle lærere skal føre fravær ved oppstart av alle sine timer. Kontaktlærer skal varsle skoleledelsen dersom en elev har bekymringsfullt fravær. Rektor må jevnlig kontrollere fraværsrutiner og fraværsoversikt i alle klasser.

Ved sykefravær må foresatte sende SMS til kontaktlærer eller ringe skolen om morgenen.

Ved planlagt fravær må foresatte søke om permisjon i forkant via søknad på Visma eller SMS.

Fraværsmeldinger skal ikke sendes til læreres private mobil; bruk SMS via Visma slik at fraværet dokumenteres i skolens administrasjonssystem.

Når det er forsvarlig, kan kommunen etter søknad gi den enkelte elev permisjon i inntil 2 uker.

Elever som tilhører et annet trossamfunn utenfor Den norske kirke, har etter søknad rett til å være borte fra skolen de dagene trossamfunnet deres har helgedag. Det er et vilkår for retten at foreldrene sørger for nødvendig undervisning i permisjonstiden, slik at eleven kan følge med i den allmenne undervisningen etter at permisjonstiden er ute (Opplæringslovens § 2-11). Loven gir ikke åpning for å innvilge permisjon ut over 2 uker. Ved opphold i utlandet av lengre varighet skrives eleven ut av den skolen han/hun forlater. Ved utreise opphører rett og plikt til opplæring etter opplæringsloven, og kommunen har ikke lenger ansvar for undervisningen.

2.2 Retningslinjer for oppfølging av alvorlig skolefravær

Alle ansatte i Meløyskolen må følge disse **fire** punktene i arbeidet med skolefravær:

1. KONTAKT HJEM
Det er viktig å opprette et tett samarbeid mellom skole og hjem tidlig. Skolen tar kontakt med foresatte når: • eleven har skulket en time • eleven har mer enn 10 % fravær på en mnd. • eleven har mer enn 12 dager fravær i halvåret • eleven har vært for sen på skolen 3 ganger på en mnd. • eleven forlater skolen i løpet av dagen Ved bekymring for fraværet/ytterligere forsentkomming/gjentatt udokumentert fravær fra enkelttimer informeres ledelsen. Deretter innkaller kontaktlærer til møte med elev og foresatte. Behov for samarbeid med skolehelsetjeneste, barneverntjenesten og/eller politi må vurderes fortløpende.
2. KARTLEGGING
Dersom det er grunn til bekymring for fraværet må skolen kartlegge elevens skolesituasjon og innhente informasjon fra elev og foresatte. Målet er å finne ut hva som er årsaken til skolefraværet, og sette inn tiltak slik at eleven klarer å møte på skolen. En åpen og god dialog med foresatte og elev gir grunnlag for å finne gode løsninger. PPT kan i enkelte tilfeller bidra i kartleggingen.
3. AKTIVITETSPLAN
Skolens aktivitetsplikt utløses når en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø. Å ha et trygt og godt skolemiljø omfatter mer enn frihet fra krenkelser. Elevene har rett til et skolemiljø som fremmer helse, trivsel og læring. Det er viktig å understreke at elevens egen opplevelse av skolemiljøet er avgjørende for plikten til å sette inn tiltak. Skolen skal aldri avvise eller bagatellisere en elevs opplevelse av utrygghet eller mistrivsel på skolen. Så lenge en elev selv mener at han eller hun ikke har et trygt og godt skolemiljø, har skolen plikt til å handle gjennom å sette inn tiltak. Aktivitetsplanen kan ikke inneholde tiltak som skal gjennomføres av andre utenfor skolen, for eksempel foreldre. Det er likevel naturlig at man også diskuterer og blir enige om hva de hjemme kan gjøre for å redusere fraværet, og hvilke hjelpeinstanser som kan bistå foreldre og barn. Dersom skolen mener foreldre svikter i forhold til sitt foreldreansvar, skal barnevernet varsles.
4. EVALUERING OG VIDEREHENVISNING
• Tiltak skal evalueres med foresatte og elev innen tre uker på et evalueringsmøte.

- Videre henvisning skal vurderes ut fra effekt av tiltak. Husk samtykke.

2.3. Overganger barnehage - barneskole - ungdomsskole

Ved overgang fra barnehage - barneskole - ungdomsskole er det viktig at informasjon vedrørende barnets fravær videreformidles til ny skole. Informasjon om fravær bør være et eget punkt i overføringsmøter mellom barnehage - barneskole - ungdomstrinn.

Der det er eller har vært bekymring vedrørende fravær, bør logging av skolens kontakt med foresatte og evaluering av tiltak sendes direkte til ny skole. Vi anbefaler i slike tilfeller å ha fravær som et eget punkt i den første utviklingssamtalen på ungdomsskolen. For å sikre en god overgang for barn som viser tidlig tegn til alvorlig skolefravær, kan tiltak som f.eks. besøk på ny skole og møte med ny kontaktlærer før skolestart være til hjelp.

2.4. Skole-hjem samarbeid

Et godt samarbeid mellom skole-hjem virker forebyggende mot langvarig alvorlig skolefravær, og skolen har en lovfestet plikt til å legge til rette for samarbeid med hjemmet (se del 4).

Foreldresamarbeid må ha eleven i fokus og bidra til elevens faglige og sosiale utvikling. Dette er viktig for elevens motivasjon og trivsel. Et godt foreldresamarbeid er en viktig ressurs for skolen for å styrke utviklingen av gode læringsresultater og læringsmiljø. Et godt samarbeid innebærer at foresatte opplever skolen som tilgjengelig og at det er en åpen og tett dialog mellom foresatte og kontaktlærer/ledelse. Videre kan skolen jobbe aktivt med å fremme skole-hjem-samarbeidet ved å involvere foresatte i temaer som handler om det psykososiale miljøet, fravær, mobbing, osv. Dette kan skje på ulike arenaer og nivåer, f.eks. i utviklingssamtaler, på foreldremøter eller i FAU.

Foresatte har mye kompetanse og tanker rundt hva som er det beste for deres barn. Det å involvere foresatte er dermed viktig. Et viktig ledd i samarbeidet, særlig med tanke på å forebygge alvorlig skolefravær, er å dele informasjon med foresatte. Allerede ved skolestart må foresatte få informasjon om skolens handlingsplan for fravær (2.1.1) og retningslinjer for oppfølging av alvorlig fravær (2.2).

2.5. Elevens læringsmiljø

Vi har sett at skolen har stor betydning i forhold til alvorlig skolefravær (jfr. 1.3). Elever som trives og er motivert for å gå på skolen vil også være mindre utsatt for å utvikle alvorlig skolefravær. Elever med alvorlig skolefravær gir selv uttrykk for at det å bli sett og anerkjent av lærere er en viktig motivasjon for å være tilstede på skolen. Den enkelte elev har rett til tilpasset undervisning og et godt psykososialt læringsmiljø.

Skolens mandat er lovfestet i Opplæringsloven og innebærer blant annet at skolen til enhver tid arbeider aktivt for å fremme et godt psykososialt miljø der den enkelte elev kan oppleve trygghet og sosial tilhørighet. I situasjoner der en elev har langvarig alvorlig skolefravær som en følge av forhold på skolen, må skolen oppfylle aktivitetsplikten sin, jfr. Opplæringsloven § 9a-3. Den enkelte skoles handlingsplan mot mobbing og systemarbeid med det psykososiale miljøet er viktige arenaer for forebygging av langvarig alvorlig skolefravær.

God tilpasset undervisning vil virke forebyggende mot alvorlig skolefravær. Enkelte elever som er umotivert for skolearbeid vil kunne være tilstede på skolen, uten at de engasjerer seg i det faglige arbeidet. I slike tilfeller er det viktig å stille krav til eleven, til tross for at

eleven viser tydelig at han/hun ikke vil arbeide. Elevens arbeid må imidlertid tilpasses slik at eleven opplever mestring i det han eller hun gjør.

En god relasjon mellom lærer og elev er forebyggende mot utvikling av langvarig alvorlig skolefravær. En stor del av vår opplevelse av en relasjon handler om å bli sett. Dette innebærer blant annet øyekontakt, humor, klapp på skulderen, ros og personlige kommentarer. Kommentarer kan omhandle fritidsaktiviteter, klær, skole, hjem, ferdigheter, m.m. Skal man gi slike kommentarer og stille denne type spørsmål til barn og unge, så forutsetter det også at den voksne faktisk verdsetter barnets interesser, oppfatninger og erfaringer (Nordahl et al, 2005).

3.0. NÅR ELEVEN HAR ALVORLIG SKOLEFRAVÆR – HVA GJØR VI?

Arbeid med alvorlig skolefravær krever et tett samarbeid mellom alle involverte parter. SAMARBEID blir dermed et nøkkelord både ved forebygging og ved oppfølging av alvorlig skolefravær. Denne delen beskriver trinn for trinn hva skolen skal gjøre når en elev har alvorlig skolefravær.

Retningslinjene for oppfølging av alvorlig skolefravær er illustrert nedenfor i en trappetrinnsmodell. En forutsetning for å kunne følge opp alvorlig skolefravær er at kontaktlærer til enhver tid har en oppdatert oversikt over elevens fravær. Trappetrinnsmodellen viser hvordan kontaktlærer skal gå frem når en elev har *alvorlig fravær*, det vil si:

- Eleven har skulket en time
- Eleven har mer enn 10 % fravær på en mnd.
- Når eleven har mer enn 12 dager fravær i halvåret
- Når eleven har vært for sen på skolen 3 ganger på en mnd.
- Når eleven forlater skolen i løpet av dagen

3.1. Kontakte foresatte

Ved alvorlig skolefravær skal kontaktlærer ta kontakt med foresatte. Hensikten med kontakten er å informere om fraværet og å undersøke hvorvidt det foreligger konkrete årsaker til at eleven er borte fra skolen. Det kan være flere grunner til at fraværet gir grunn til bekymring. Kanskje har eleven skulket en time? Kanskje opplever foresatte det som vanskelig å få eleven på skolen om morgenen? Kanskje det er situasjoner på skolen som eleven gruer seg til?

Ofte kan somatiske plager være begrunnelse for fraværet. Dersom det er et høyt gyldig fravær som i kontakt med foresatte viser seg å skyldes sykdom, kan det være aktuelt å be om en legeattest. Foresatte må samtykke til samarbeid med fastlege. I noen tilfeller kan det være nødvendig å invitere fastlegen på et samarbeidsmøte. Helsesykepleier på skolen kan fungere som et viktig bindeledd mellom skolen og fastlegen. Dersom foresatte og/ eller kontaktlærer vurderer fraværet som bekymringsfullt skal ledelsen og helsesykepleier informeres. Loggfør all kontakt.

3.2. Når skal bekymringsmelding sendes til barnevernet?

Alle ansatte i skolen har plikt til å melde fra til barneverntjenesten ved alvorlige bekymringer. Rektor undertegner sammen med kontaktlærer og sender bekymringsmeldingen. Barneverntjenestens retningslinjer presiserer at når foreldre ikke sørger for at barnet går på skolen, regnes dette som utdanningsmessig omsorgssvikt (NOU 2012: 5). Ved langvarig alvorlig skolefravær skal skolen dermed rutinemessig melde til barneverntjenesten, uavhengig av om det foreligger andre bekymringer. Skolen skal underrette foresatte om meldingen i god tid før melding sendes. Skolen skal også informere foresatte om hvilke hjelpetiltak foresatte kan få tilgang til gjennom barnevernstjenesten. I arbeid med langvarig alvorlig skolefravær vil det være fortløpende behov for å samarbeide med barneverntjenesten. Også her vil det være viktig med en åpen dialog mellom foresatte og skole.

3.3 Når skal man kontakte politiet?

I tilfeller der foreldre holder eleven hjemme fra skolen, eller ikke aktivt bidrar til å få elever med ugyldig fravær tilbake på skolen, kan det være aktuelt å melde fra til politiet. I disse tilfellene er det viktig at det foreligger riktig dokumentasjon og at foresatte er skriftlig informert om lovhjemmel og mulig straffeansvar. Kommunalsjef oppvekst skal alltid informeres og foreta endelig beslutning på om forholdet skal politianmeldes.

Opplæringsloven §2-1: Barn og unge har plikt til grunnskoleopplæring, og rett til ein offentlig grunnskoleopplæring i samsvar med denne lova og tilhøyrande forskrifter(...) Dersom ein elev utan å ha rett til det har fråvære frå den pliktige opplæringa, kan foreldra eller andre som har omsorg for eleven, straffast med bøter dersom fråværet kjem av at dei har handla forsettleg eller aktlaust.

3.4 Tre kartleggingsmetoder

Når det er bekymring for fraværet, må situasjonen kartlegges. En grundig kartlegging kan gi informasjon om hvilke faktorer som utløste og nå opprettholder fraværet. På denne måten vil skolen få viktig informasjon om hvor tiltak bør settes inn og hvilke andre instanser det kan være aktuelt å samarbeide med.

Kontaktlærer innkaller foresatte og elev til en samtale hvor målet er å kartlegge det alvorlige skolefraværet. Det er avgjørende at barnets stemme blir hørt, og derfor skal eleven som hovedregel være tilstede ved samtalen. Dersom eleven ikke er til stede, må rektor påse at eleven er hørt. Foresatte skal innkalles til en samtale vedrørende alvorlig fravær innen en uke etter første kontakt med foresatte.

«Hun har ofte vondt i hodet eller er kvalm om morgenen»

-Mamma

Målet med den første samtalen er å finne ut hva eleven selv opplever som vanskelig på skolen.

Dette kan gjøres på flere måter, avhengig av elevens alder og evner:

Metode 1: Fargekoding:

Kopier klassens timeplan. Gi eleven en rød, gul og grønn tusj, og be ham/hun fargelegge timene: grønn farge på timer som er OK, gul farge på timer som kan være litt vanskelige, og rød farge på de timene som eleven opplever som svært vanskelige å være med i.

Alternativt kan man bruke smileys med farger. På denne måten slipper eleven å snakke så mye, fordi det ofte oppleves som vanskelig å forklare. På denne måten får du en tydelig oversikt over hvordan eleven din opplever skoleuka. Snakk om det positive først – de grønne og gule timene. Deretter kan du prøve å finne ut hvorfor noen timer er røde.

For å kartlegge hvilke trygge/utrygge relasjoner eleven har på skolen, kan du be eleven gjøre det samme med elevene i klassen ut fra en klasseliste; grønn farge på elever som oppleves som trygge/nære, og røde for de elevene som skaper utrygghet eller som er vanskelige å snakke med.

Det samme kan/bør gjøres i forhold til elevens lærere/assistenter. Finn ut om det er voksne som eleven opplever som utrygge – og ikke minst hvorfor eleven føler dette. Dersom eleven ofte ikke kommer til kontaktlærers timer, kan det være lurt at en annen voksen på skolen spør hvorfor.

«Det er ingen som vil være på gruppe med meg, siden jeg er så mye borte»

Elev, 9. klasse

Bruk denne oversikten når du planlegger for å skape trygghet for eleven din på skolen!

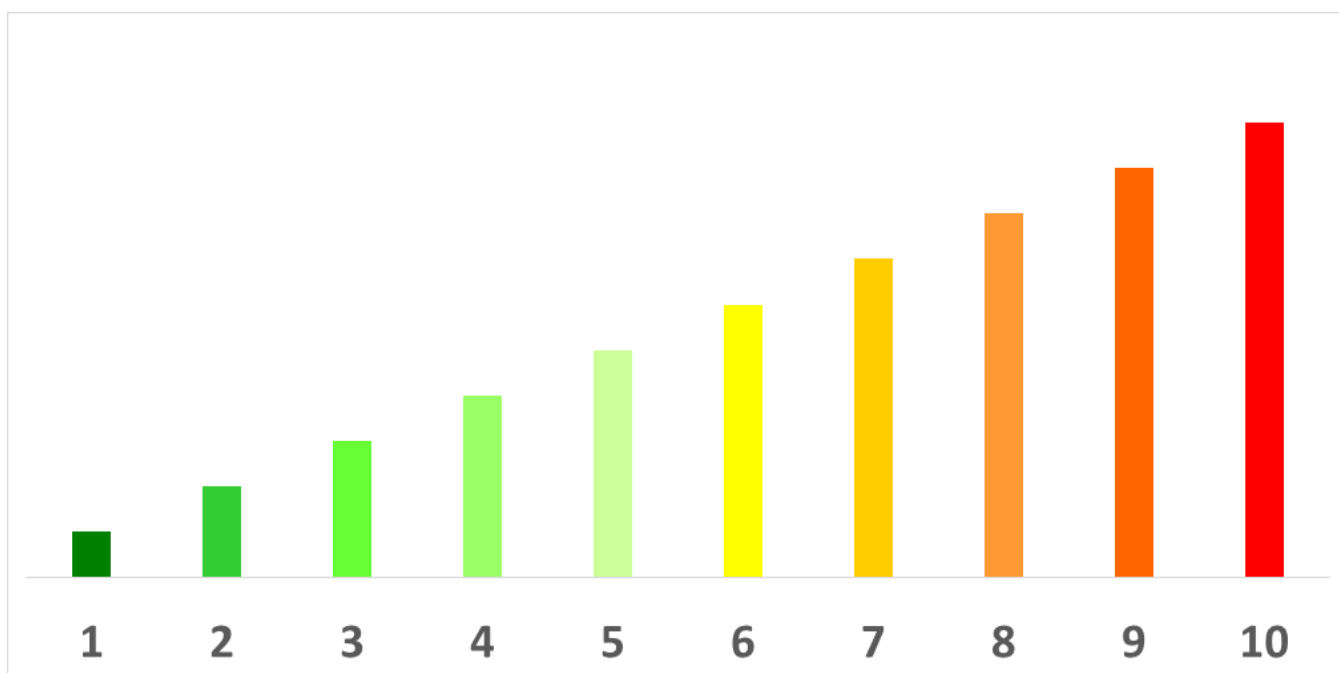
Metode 2: Skalering

For eldre elever kan man kartlegge ved å be eleven gradere/skalere de ulike situasjonene han/hun møter i løpet av en skoledag. Lag en tabell tilsvarende figuren under, der du skriver inn detaljert hvilke situasjoner eleven møter i løpet av en skoleuke.

Klipp ut alle de ulike situasjonene, og be eleven plassere dem på skalaen 1-10, der 1 betyr at noe går greit, mens 10 betyr at eleven opplever det som umulig å gjennomføre:

Ta bussen	Lese høyt i klassen	Norsk	Valgfag
Møte andre elever i gangen	Få spørsmål fra lærer i timen	Engelsk	KRLE
Friminutt	Gruppearbeid	Matematikk	Naturfag
Spise på skolen	Være i klasse-rommet	Kroppsøving	K & H
Være i kantina	Jobbe på eget rom	Samfunnsfag	Musikk

Lim gjerne lappene fast etter hvert, slik at du har oversikten også etter samtalen, evt. ta bilde. Legg slike oversikter inn i elevens elevmappe.

Bruk oversikten til å diskutere med eleven om hva som kan gjøres for å lette ubehaget/angsten knyttet til de lappene eleven har plassert mot høyre i diagrammet. Dette er også viktig informasjon for de andre lærerne/assistentene som arbeider sammen med eleven på skolen.

Metode 3: Strukturert kartleggingssamtale:

Forberedelser før møtet:
○ Sørg for en god oversikt over fraværsbildet før møtet begynner. ○ Skaff deg informasjon fra andre lærere som kjenner eleven. ○ Vær forberedt på følelsesmessige reaksjoner hos foreldre/elev. ○ Bekreft og anerkjenn, ikke gå i forsvar eller angrep. ○ Avklar på forhånd om eleven skal delta på møtet eller ikke. ○ Hvis eleven ikke deltar, er det viktig at du som kontaktlærer sørger for at eleven opplever å få god informasjon om hva som skal tas opp og hva som blir sagt på møtet.
Ved oppstart av møtet:
○ Informer om at formålet med samtalen er å dele skolens bekymring for elevens fravær. ○ Presenter fraværet, og om det er mønster i fraværet.

○ Forklar at skolen har rutiner som må følges når fraværet overstiger 10 %, og at denne samtalen er en del av rutinen. ○ Målet er at man sammen kan finne tiltak som kan minske fraværet.
Spørsmål til eleven
○ Hvordan trives du på skolen? ○ Har du venner på skolen? ○ Hva liker du å gjøre utenom skoletiden/interesser? ○ Er det noe/noen du opplever som ubehagelig på skolen? ○ Er det spesielle fag du ikke liker? ○ Foreslå endringer/tilpasninger i timer som er vanskelige eller spør om eleven har forslag. ○ Er det noen voksne på skolen du har et godt/ikke godt forhold til? ○ Hvordan kan jeg være en god lærer/hjelper for deg? ○ Blir du plaget av noen på skolen? ○ Hva gjør du hjemme når du ikke er på skolen? ○ Hvordan kunne du ønske at skoledagen din var? ○ Hvordan mener du vi kan løse dette problemet slik at det blir bra? ○ Dersom dette ikke går bra, snakker vi sammen og prøver å finne andre løsninger. Høres dette greit ut? ○ Har du fått sagt det du ønsket i denne samtalen?
Spørsmål til foreldre
○ Hvordan opplever du/dere at barnet trives på skolen? ○ Hvordan har barnet det på fritiden? ○ Kan det være forhold på skolen som gjør at barnet deres har fravær? ○ Er det helsemessige årsaker til at barnet ditt er borte fra skolen? ○ Hva gjør barnet ditt når det er hjemme fra skolen? ○ Er det noen voksne hjemme på dagtid? ○ Hvordan fungerer rutiner om morgenen og kvelden? ○ Er det noe dere har behov for hjelp til? ○ Hva mener dere skolen kan gjøre for å få barnet til å komme på skolen?

3.5. Tiltak og aktivitetsplan

Basert på kartleggingen blir dere enige om tiltak. Tidlig intervensjon og høy intensitet på tiltakene vil være viktige prinsipper for å redusere fraværet. Dette innebærer at eleven i en periode får individuell tilrettelegging av skoledagen slik at eleven mestrer å møte på skolen. Målsettingen vil som regel være normalisering av hverdagen. Hvis skolefraværet har vart over lang tid kan det være aktuelt med en opptrappingsplan og en gradvis tilbakeføring. Dersom fraværet har hatt kort varighet anbefales en rask retur til full skoledag. Den avgjørende faktoren for at tiltak skal lykkes er samarbeid mellom de involverte. En aktivitetsplan tydeliggjør hvem som skal gjøre hva og til hvilken tid. Det er viktig at alle involverte parter (også eleven) er enige om det langsiktige målet, så vel som alle delmålene. Delmålene skrives i aktivitetsplanen, og det presiseres hvor lenge delmålet skal gjelde. Deretter tydeliggjøres og delegeres arbeidsoppgaver og tiltak som skal være i tråd med de delmål som er satt. Lag også en Plan B. Det er ikke alltid slik at den oppsatte planen går som forventet eller ønsket, og da er det viktig at man har en plan B. Bruk skolens mal for aktivitetsplan,

som arkiveres i elevmappen i ESA, kommunens digitale arkivsystem. **Hvis fraværet ikke skyldes forhold på skolen skal man ikke skrive *aktivitetsplan*, men man må uansett iverksette tiltak.**

3.6 Hjemmeundervisning og hjemmebesøk

Tiltak som hjemmeundervisning anbefales sjelden, da dette vil kunne være en opprettholdende faktor for elevens skolefraværsproblematikk. Hjemmeundervisning bør kun brukes i særlige tilfeller og i en kort, avgrenset periode. Målsetting med hjemmeundervisningen bør i disse tilfellene være at skolen etablerer en relasjon til eleven som kan styrke en gradvis tilbakeføring til skolen.

Hjemmebesøk fra lærer eller andre ansatte på skolen kan være et aktuelt tiltak. I noen tilfeller vil informasjon om dette være tilstrekkelig for å få eleven til å gå på skolen. Barnet vil unngå dette ubehaget eller skjønner at foreldrene mener alvor. Hjemmebesøk må gjøres med samtykke fra foresatte, og eleven må være informert.

3.7 Veien videre

Der langvarig alvorlig skolefravær ikke reduseres ved å følge retningslinjene i veilederen, er det viktig å trekke inn samarbeidspartnere som for eksempel barneverntjenesten, PPT, BUP, m.fl. Vi ser at det ofte er behov for at en instans tar en koordinerende rolle, og sikrer at det blir etablert en ny samarbeidsavtale der alle tar ansvar for sine oppgaver. Klar ansvarsfordeling og tydelige retningslinjer for hvordan alvorlig fraværsproblematikk skal jobbes med, også utover skolen, er nødvendig.

I flere tilfeller vil det være mulig å få eleven tilbake på skolen ved å mobilisere nettverket rundt eleven. Det kan for eksempel være besteforeldre, tanter, onkler, venner eller andre betydningsfulle personer i elevens nettverk. Både Nettverksmetoden (Fyrland, 2001) og Familieråd (Hoverak, 2009) kan benyttes i dette arbeidet. Vi vil understreke at å få eleven på skolen ved hjelp av eget nettverk bør forsøkes før man vurderer hjemmebesøk om morgenen av kommunalt ansatte. I noen tilfeller vil det imidlertid kunne være nødvendig med profesjonelt hjemmebesøk fra instanser i kommunen

3.8 Tiltaksbank – forslag og ideer

Kartlegging
• Kartlegging er viktig for å kunne iverksette gode tiltak, men er også et tiltak i seg selv da dette fungerer relasjonsbyggende mellom eleven, foresatte og skolen.
Tiltak på skolen
• Skoleledelsen setter av tilstrekkelig med tid og skaper gode rammer for relasjonsbygging og støtte fra pedagogisk personell. • Etabler og viderefør positive relasjoner til voksenpersoner på skolen for å skape trygghet for eleven.

• Informer klassen/trinnet om elevens fravær dersom elev og foresatte samtykker til dette. • Daglige/jevnlige samtaler med eleven med fokus på mestring og emosjonell støtte. • Dataspill er en sterk opprettholdende faktor ved skolefravær i en del saker. Statped Nord anbefaler at man i vanskelige saker lar eleven spille på skolen i en periode, fordi alt er bedre enn at eleven sitter hjemme og spiller.
Tiltak i skole-hjem-samarbeid
• Sørg for en åpen dialog med foresatte, slik at de til enhver tid vet hvem de skal ta kontakt med og når vedkommende er tilgjengelig. • Informer foresatte om hva langvarig alvorlig skolefravær er, og gi informasjon om skolens rutiner og muligheter for å igangsette tiltak. Bruk trappetrinnsmodellen i veilederen. • Trygg foresatte på at skolen gjør sitt beste for at eleven skal trives, og gi god informasjon om elevens fungering på skolen. • Anerkjenn foresattes utfordringer, og gi informasjon om aktuelle hjelpeinstanser. Fyll ut samtykkeskjema! • Der det er store utfordringer i forbindelse med å få eleven på skolen om morgenen, kan et viktig tiltak være at en fra skolen henter barnet hjemme dersom den ansatte føler seg i stand til det.
Faglig tilrettelegging og trygghet i skolehverdagen
• Unngå stigmatiserende tiltak der eleven føler seg særlig utsatt blant medelever. Samarbeid med eleven. • Etabler systemer for å ivareta forutsigbarhet og struktur for elevens skoledag, slik at eleven opplever trygghet. • Fokuser på fag som mestres og sørg for faglig tilpasset opplæring. • Forbered og informer eleven om endringer i dagsrutiner, særlig på de dagene der det er endringer i den vanlige skolerutinen (for eksempel turdager ol.) • Vær bevisst på elevens plassering i klasserommet; skal oppleve å bli sett, plassert sammen med trygge medelever. •
Oppmøte og tilstedeværelse på skolen
• Møt eleven i skolegården eller på avtalt sted for å følge eleven til klasserommet. • Gi eleven alternativer til å reise hjem fra skolen. • Gjør avtaler med eleven om hva han/hun skal gjøre hvis han/hun ønsker å gå hjem i løpet av skoledagen. • Mor og/eller far følger til skolen i en periode.
Tiltak for å motvirke sosial isolasjon

- Sørg for at eleven opprettholder positiv kontakt med medelever dersom eleven er sosialt isolert. Dette kan gjøres ved for eksempel: brev fra klassen, besøk fra klassekamerater eller kontaktlærer, oppfordre klassen til å sende hyggelige tekstmeldinger eller oppsøke eleven i fritiden.
- Gi forutsigbarhet i friminutt ved igangsetting av faste aktiviteter for å skape oversiktlige og trygge sosiale arenaer.
- Sørg for at eleven har noen å gå sammen med til skolen.

Behov for videre tiltak

- Vurder fortløpende behov for samarbeid med barneverntjenesten og/eller politi.
- Vurder behov for henvisning til f.eks. PPT/BUP etter evaluering av tiltakene.

*«Det var verst før jeg
kom meg inn
skoledøra.»*

Elev 15 år

4. ANSVARSOMRÅDER OG RELEVANT LOVVERK

Barn og unge har en lovpålagt rett og plikt til skolegang på grunnskolen, det vil si 1.–10. trinn. Det er flere lovverk som er relevante i forbindelse med å sikre at eleven fullfører grunnskoleopplæringen. Følgende oversikt vil vise ansvarsområder og relevante lovverk som elev, foresatte og skole må forholde seg til. I tillegg beskrives ansvarsområde, relevante lovverk og henvisningsgrunnlag for de instansene som kan være til hjelp og nytte i forbindelse med alvorlig skolefravær.

Ansvarsområder	Relevant lovverk
----------------	------------------

Skole	Barn og unge har rett til offentlig grunnskoleopplæring.	<i>Opplæringsloven § 2-1</i>
	Barn og unge har rett til et godt skolemiljø som fremmer helse, trivsel og læring. Skolen skal legge til rette for et skolemiljø som fremmer læring og trivsel og som er trygt for elevene.	<i>Opplæringsloven § 9a-1 Opplæringsloven § 9a-3 Opplæringsloven § 9a-4 Opplæringsloven § 1-2 Opplæringsloven § 1-3</i>
	Den enkelte elev har rett til tilpasset opplæring og særskilt tilpasset opplæring. Skolen skal høre og ta hensyn til barnets stemme. Skolen skal sørge for samarbeid med hjemmet. Tiltak knyttet til alvorlig skolefravær stiller krav til bl.a. skriftlighet, begrunnelse, underretning og utredning. Ved alvorlig skolefravær skal rektor fatte enkeltvedtak i henhold til relevant lovverk. Skolens ansatte plikter å melde fra dersom de er vitne til at elever ikke har det bra på skolen. Ansatte kan straffes med bøter dersom de forsømmer dette ansvaret.	<i>Opplæringsloven § 1-1 og § 13-3d Menneskerettighetsloven § 2 nr.4 Forvaltningsloven § 17 Forvaltningsloven § 17, 23, 24 og 27 Opplæringsloven § 9a-3 Opplæringsloven § 9a-7</i>
Hjem	Barn og unge har rett og plikt til grunnskoleopplæring. Foresatte kan straffes med bøter dersom de forsømmer dette ansvaret. Foresatte har ansvaret for å sørge for at deres barn får utdanning etter deres evner og forutsetninger. Foresatte må levere skriftlig melding til skolen hvis en elev er fraværende, og søke om permisjon ved ønske om at elever skal være fraværende fra skolen utenom angitte ferier.	<i>Opplæringsloven § 2-1 Lov om barn og foresatte §30 Opplæringsloven § 2-11</i>
Elev	Barn og unge har rett og plikt til grunnskoleopplæring. Fravær kan få konsekvenser for ordenskarakteren. Fravær føres på vitnemålet. Inntil 10 fraværskdager kan strykes etter dokumenterte helsegrunner eller permisjon.	<i>Opplæringsloven § 2-1 Opplæringsloven § 3-5 Opplæringsloven § 2-11 Forskrift til opplæringsloven § 3-41</i>

Ansvarsområder	Relevant lovverk	Hvem kan henvise?	Når skal det henvises?
-----------------------	-------------------------	--------------------------	-------------------------------

Pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT)	PPT er kommunens rådgivende og sakkyndige instans ved spørsmål som omhandler barn, ungdom og voksne som har en vanskelig opplærings- eller oppvekstsituasjon. PP-tjenesten skal utarbeide sakkyndige vurderinger dersom den enkelte elev ikke har tilfredsstillende utbytte av den ordinære opplæringen. PPT skal vurdere retten til spesialundervisning samt omfang og innhold i spesialundervisningen. PP-tjenesten jobber på systemnivå med å hjelpe skolen med å tilrettelegge undervisningen for alle elever, fortrinnsvis gjennom veiledning og rådgivning. Råd og veiledning til foresatte. PPT kan henvise til BUP	<i>Opplæringsloven § 5-6</i> <i>Barnehageloven §19</i> <i>Stortingsmelding 30</i>	I tillegg til foresatte kan både helsestasjon, barnehage og skole melde behov for bistand fra PPT. Barn og unge kan selv ta kontakt med PPT.	Ved alvorlig skolefravær skal det henvises til PPT dersom skolens tiltak (utarbeidet i samarbeidsavtalen) ikke har ført til endringer ved elevens tilstedeværelse på skolen. PPT koordinerer videre hjelpetiltak, dersom det er behov for ytterligere tjenestetilbud.
Barneverntjenesten	Barneverntjenesten skal bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår. Tjenesten skal sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid. Barneverntjenestens viktigste oppgaver er å undersøke hvordan barnets hverdag er, gi den hjelpen som passer best for barn og familier i den situasjonen de er i, hjelpe familien å komme i kontakt med andre hjelpeinstanser og samarbeide med andre instanser ved behov. Barneverntjenestens arbeidsområde er å gi hjelp i hjemmet og sikre at barn og unge får nødvendig hjelp og omsorg dersom de trenger det. Tiltakene som settes inn igangsettes som regel med samtykke fra familien. Det skal legges avgjørende vekt på å finne tiltak til barnets beste.	<i>Barnevernloven § 1-1</i> <i>Barnevernloven § 4-3</i>	Alle kan sende muntlig eller skriftlig bekymringsmelding til barneverntjenesten. Som privatperson er det mulig å være anonym. Offentlige instanser har melde- og opplysningsplikt dersom de har grunn til å tro at et barn blir utsatt for grov omsorgssvikt. Meldere får skriftlig tilbakemelding om at bekymringsmelding er mottatt, og om den henlegges eller om det åpnes undersøkelse.	Alle som er bekymret for et barns utvikling eller omsorg kan ta kontakt med barneverntjenesten om dette. Foresatte kan selv kontakte barneverntjenesten ved behov eller ønske om hjelp og støtte. Offentlige instanser skal, dersom det er grunn til å tro at det foreligger alvorlig omsorgssvikt eller når et barn har vist vedvarende atferdsvansker, gi melding til barneverntjenesten. Både private og offentlige instanser kan drøfte saker anonymt med barneverntjenesten.

Ansvarsområder	Relevant lovverk	Hvem kan henvise?	Når skal det henvises?
----------------	------------------	-------------------	------------------------

Skolehelsetjenesten	Skolehelsetjenesten og/eller fastlegen kan gjennomføre en medisinsk undersøkelse dersom en elev med høyt skolefravær har fysiske plager. Helsesykepleier samarbeider med skolene på ulike måter i oppfølging av elever og i arbeid med det psykososiale miljøet.	<i>Lov om helsepersonell</i> <i>Nasjonal faglig retningslinje for det helsefremmende og forebyggende arbeidet i helsestasjon og skolehelsetjeneste mm.</i> <i>Forskrift om helsestasjons-og skolehelsetjenesten § 2-3</i>	Tilbud til alle skoleelever i kommunen. Det er ikke nødvendig med henvisning.	Det er en skolehelsetjeneste ved hver skole i kommunen. Skole, foresatte og elev står fritt til å søke hjelp og råd hos skolehelsetjenesten.
Kommunepsykolog og familieveileder	Samtaler med familieveileder tilbys for eksempel når foresatte, barn og ungdom strever med samspillet i familien. Utgangspunktet er at foresatte er de viktigste personene for barns utvikling. Kommunepsykolog kan hjelpe til i forhold til psykiske vansker og vurdere henvisning BUP		Foresatte kan selv ta kontakt direkte med familieveileder telefon 75 71 07 46 eller kommunepsykolog.	Ved behov eller ønske om støtte oppfordres foresatte til å ta kontakt med familieveileder og / eller kommunepsykolog
Fastlegen	Fastlegen er en viktig støttespiller i å avklare elevens somatiske tilstand. Fastlegen kan henvise barn og unge til spesialisthelsetjenesten.	<i>Lov om helsepersonell</i>	Foresatte og barn/ungdom kan selv kontakte fastlegen ved ønske eller behov.	Dersom eleven viser eller beskriver symptomer på somatiske plager bør fastlegen kontaktes.
Psykisk helsevern for barn og unge (BUP)	BUP er et poliklinisk helsetilbud innenfor psykisk helsevern som retter seg mot barn og ungdom under 18 år og deres familier. BUP har spesifikk kompetanse innen utredning og behandling av barn og unges psykiske helse, som for eksempel følelsesmessige vansker og konsentrasjons- og atferdsmessige vansker. I noen tilfeller kan BUP henvise videre til mer spesialiserte tjenester innen psykisk helsevern.	<i>Lov om helsepersonell</i> <i>Lov om etablering og gjennomføring av psykisk helsevern</i> <i>Lov om spesialisthelsetjenester</i> <i>Lov om pasientrettigheter</i> <i>Psykisk helsevern for barn og unge – Prioriteringsveileder</i>	Barneverntjeneste, kommunepsykolog, PPT og fastlege kan henvise til BUP med samtykke fra begge foresatte. Barn over 16 år må samtykke til henvisning til BUP.	Dersom barnet trenger psykisk helsehjelp og tiltak på kommunalt nivå ikke har ført frem, anbefales det å henvise til BUP. BUP vil da vurdere henvisningen og fatte vedtak om behandlingsfrist innen 10 virkedager. Ved alvorlig skolefraværsprosblematikk tar BUP normalt inn saken innen 4 uker etter vedtaksdato.

GLOMFJORD NEVERDAL ENGAVÅGEN REIPÅ STØTT
MELØYA BOLGA ÅGSKARDET HALSA ØRNES

RAUS OG KRAFTFULL

meloy.kommune.no